

Índex

INTRODUCCIÓ	4-5
1. LA CREATIVITAT	6
Les idees	7
Orígens de les idees	7
Exemple	7
Com fer créixer les idees	8
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	9
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	9
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	9
2. ELS ELEMENTS DE LA HISTÒRIA: ELS PERSONATGES	10
Classificació dels personatges	11
1. El personatge principal i el secundari	11
2. El personatge pla i el personatge rodó	11
3. El personatge protagonista i l'antagonista	11
Exemple	11
La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia	12
Exemple	12
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	13
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	13
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	14
3. ELS ELEMENTS DE LA HISTÒRIA: EL TEMPS	15
L'època	16
La durada	16
La línia del temps	16
Exemple	16
Resum, el·lipsi i record	17
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	18
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	19
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	20
4. ELS ELEMENTS DE LA HISTÒRIA: L'ESPAI	21
L'espai	22
Exemple	22
L'espai en la història	22
Exemple	22
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	23
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	24
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	25
5. ELS ELEMENTS DE LA HISTÒRIA: ELS ESDEVENIMENTS	26
Algunes estratègies	27
1. Fer-nos preguntes	27
2. Tenir molt clar el final	27
3. Buscar documentació	27
4. Parlar-ne	27
Exemple	27-30
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	30
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	31
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	31-32

6. L'ESTRUCTURA	33
Els esdeveniments han d'estar encadenats	34
1. Es presenta un conflicte o plantejament	33
2. Es desenvolupa el conflicte o nus	33
3. Es resol el conflicte o desenllaç	33
Exemple	34-37
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	37
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	38
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	39
7. ELS CONNECTORS	40
Tipus de connectors	41
1. Els connectors que afegixen informació a l'enunciat	41
Exemple	41
2. Els connectors que mostren una oposició o contrast entre dos elements	41
Exemple	41
3. Els connectors que estableixen una relació de causa-efecte	41
Exemple	41
4. Els connectors que ordenen el discurs tenint en compte el temps	41
Exemple	41
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	42
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	42
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	43
8. LA PUNTUACIÓ	44
La coma (,)	45
Exemple	45
El punt (.)	45
Exemple	45
Els dos punts (:)	45
Exemple	45
Els punts suspensius (...)	45
Exemple	45
El signe d'interrogació (?)	45
Exemple	46
El signe d'admiració (!)	46
Exemple	46
El guió (—)	46
Exemple	46
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	47
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	47
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	48
9. L'ESTIL	49
Els adjectius	50
Exemple	50
Les comparacions	50
Exemple	50
Les metàfores	50
Exemple	51
Exercicis nivell 1 (cicle inicial)	51
Exercicis nivell 2 (cicle mitjà)	52
Exercicis nivell 3 (cicle superior)	53

10. CREAR UN CONTE DE CIÈNCIA	54
Creativitat: pluja d'idees	55
Els elements de la història	56
Qui? Els personatges	56
Quan? El temps	57
On? L'espai	57
Què? Els esdeveniments	58
L'estructura	59-60
11. EL TALLER DEL CONTE DE CIÈNCIA	61
Cicle inicial	62
Cicle mitjà	63
Cicle superior	64-66
12. BIBLIOGRAFIA	67
Ficció i ciència. Ciència-ficció	68
Cicle inicial	68
Cicle mitjà	68
Cicle superior	68
Lectors avançats	68
Ciència amb un pessic de ficció	69
Cicle inicial	69
Cicle mitjà	69
Cicle superior	69
Ficció amb un polsim de ciència	69
Cicle inicial	69
Cicle mitjà	70
Cicle superior	70

Com fer créixer les idees

A. Insistirem en la multitud de fonts d'inspiració que tenim al nostre voltant per crear històries. Cal tenir els ulls i les orelles ben oberts i posar-hi molta imaginació. Direm als nens i nenes que s'imaginin els elements següents com a éssers vius i, a partir d'aquí, desenvoluparem diferents diàlegs:

- **Què li diu un ganivet a una cullera?**
- **Tenen bona relació unes sabates i uns mitjons?**
- **Són amics la nina i el tren de juguina?**
- **I el cacau i la llet, què tal ho porten?**
- **Què farien si es trobessin en un parc un llapis i una goma?**
- **I l'aspiradora i l'escombra, són rivals?**

Si les criatures proposen nous binomis, els acceptarem. Dels diàlegs que hagin sortit, en triem un per construir la nostra pròpia història. La farem col·lectivament i oralment.

B. Escriurem a la pissarra unes quantes paraules ben diferents. Per exemple:

Cargol
Sol
Patinet
Astronauta

Pluja
Verd
Tren
Mare

Platja
Excursió
Gran

Cada alumne escull una de les paraules i diu tres elements que li suggereix. Per exemple, podem associar la paraula *cargol* a tardor, pluja i fulles d'enciam. Però les associacions poden ser menys convencionals:

Cargol—bunyol
Cargol—mullar-se
Cargol—galleda
Cargol—tornavís

Com fer créixer les idees

A. Insistirem en la multitud de fonts d'inspiració que tenim al nostre voltant per crear històries: un record de la nostra vida o un somni que hem tingut, alguna cosa que ens expliquen o que sentim, una frase o paraula que llegim, un tema que ens resulta estimulant o bé una idea que transformem a partir d'una altra que ja existeix. Cal tenir les orelles i els ulls ben oberts i estar sempre alerta!

Entre tots pensarem les situacions que es produirien si un bon dia ens aixequéssim i...

- **Els semàfors haguessin deixat de funcionar.**
- **No existís el futbol.**
- **Hagués desaparegut el color vermell.**
- **Quan diguéssim una mentida, se'ns tenyís la pell de color lila.**
- **Els gossos i els gats parlessin.**
- **No sortís el sol i sempre fos fosc.**
- **Els infants fossin més alts que els adults.**
- **No existís la televisió.**

Cadascuna d'aquestes situacions, que podem enfocar des d'un prisma ben divertit, ens pot conduir a la creació d'una narració plena d'imaginació.

B. A partir d'una paraula farem diferents associacions, que poden ser des de qualsevol àmbit, des del més real (pa → forn) fins arribar a l'àmbit emotiu (pa → àvia). Per exemple:

Pa → forn → forner → blat → pastissos → esmorzar → converses → àvia

Aquestes associacions poden constituir l'origen d'una història.

Com fer créixer les idees

A. Portarem a classe diaris diversos. L'alumnat retalla el titulars que trobi més interessants, més divertits, més curiosos... Un cop retallats, els posem tots junts en una capsa. Sense mirar, surten diferents nens i nenes i n'agafen dos cada vegada. Per exemple, els titulars poden ser:

- **Hi ha material per a dos o tres discos més de Michael Jackson.**
- **Espanya ha destruït 6 milions de vacunes contra la grip A.**
- **Ja no hi ha Pirineus: Catalunya i França estan unides pel tren d'alta velocitat.**
- **Sóc el que els meus pares mengen.**
- **Un dels planificadors de l'11-M vigilava l'ambaixada dels Estats Units.**
- **Mario Vargas Llosa rep el premi Nobel de literatura.**
- **El Teatre Lliure de Barcelona renova el sistema de venda d'entrades en línia.**
- **El CD de la marató de TV3 surt a la venda diumenge amb el diari.**

Seguidament construïm una història unint una parella de titulars. Poden sortir històries estrafolàries, reals, entretingudes...

B. Davant d'una situació molt concreta, podem fer conjectures: per què s'ha produït aquell fet? Per exemple, anem amb autobús i el conductor frena de cop. Què ha passat?

- 1. El conductor s'està adormint.**
- 2. Davant de l'autobús hi ha un elefant enorme.**
- 3. El carrer per on circulava l'autobús ha desaparegut.**

Proposarem les situacions següents i cadascú en el full hi posarà tres possibles causes que han portat a desencadenar aquell fet. Després les comentarem entre tots i veurem les conjectures més realistes i les més imaginatives. Les situacions poden ser les següents:

- **Anem per la selva i ens cau un coco al cap.**
- **Una nena surt de casa i no veu cap persona ni cap cotxe, tot està desert.**
- **Estem visitant un zoo i un lleó s'ha escapat de la gàbia.**
- **Un noi va passejant pel carrer i de sobte es troba enfilat dalt d'una grua.**
- **Estic dinant en un restaurant i comença a sortir un fum espès de la cuina.**
- **Arribem a l'escola i ens diuen que tenim festa.**

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle inicial)

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

A. Explicarem als nens i nenes de la classe la importància de definir bé els personatges d'una història perquè, quan la llegim, ens puguem creure que existeixen o podrien existir. És bàsic, per tant, descriure els personatges dient les seves qualitats físiques (estatura, ulls, nas, boca, cabells, mans, peus, manera de vestir...) i les seves qualitats psicològiques (és divertit, xerraire, callat, mogut, quiet, amable, educat, cridaner, generós...).

B. Col·lectivament i oralment farem la descripció d'aquest personatge:

Què podríem dir, per exemple, de la dona que fila?

Farem que es fixin en els trets físics més destacats: la cara arrodonida, el front ample, una barbata marcada, els ulls foscos amb una mirada trista, el cap cobert amb una toca blanca, una cara amb arrugues profundes, una roba que no és actual... Aquests elements els apreciem, senzillament, veient-la, encara que no la coneixem. Com deu ser psicològicament? Quin caràcter deu tenir? Deu ser antipàtica, poc afectuosa, exigent, malhumorada i cridanera...?

També deu tenir qualitats: potser és endreçada, polida, pacient, intel·ligent, generosa...? Els agradaria que fos la seva àvia?

C. Deixarem una estona perquè les criatures reflexionin sobre elles mateixes, perquè pensin com són. (Si convé les deixarem posar davant del mirall de la classe o del lavabo perquè puguin fer una millor observació.)

Seguidament, cadascú farà el seu autoretrat amb tres frases i l'etopeia amb tres frases més. Sota la descripció, es dibuixaran elles mateixes amb la roba que els agradi més.

El títol de la composició serà: "Sóc en/la...".

Farem una exposició de totes les feines penjant-les al suro de la classe per tal que la resta dels companys i companyes pugui veure i comentar la feina dels altres.

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

A. Explicarem a l'alumnat la importància de descriure bé els personatges d'una història, especialment el protagonista, per tal que siguin creïbles, és a dir, que semblin reals.

Amb aquesta intenció farem sortir un nen o nena de la classe per fer-ne una fitxa col·lectiva. Dividirem la pissarra en dues parts i hi apuntarem els trets físics a l'esquerra i les característiques psicològiques a la dreta. Els nens i nenes faran la fitxa a partir de les nostres preguntes per tal de seguir un ordre.

- És un nen o una nena? Quants anys té?
- És alt o baix? Està prim o és corpulent?
- Com té la forma de la cara: arrodonida, allargada, angulosa...?
- Com són els seus ulls? I la mirada?
- Com té les orelles? A què s'assemblen?
- I el nas: és petit i rodó com un cigró o és gros com una patata?
- La boca és grossa, petita, amb els llavis gruixuts? Té un somriure expressiu?
- Com té els peus? Com són les seves mans?

Un cop tinguem els aspectes físics, passarem a la part psicològica:

- És alegre o de vegades sembla trist?
- És generós i deixa les seves pertinences o més aviat li costa?
- És callat o xerra pels colzes?
- És mogut, no para mai quiet o és tranquil i reposat?
- És afable, cordial, conciliador, comprensiu, tolerant...?
- Què li agrada menjar? Què no li agrada?

Completarem la fitxa amb les activitats que fa:

- Què estudia?
- Quines són les seves activitats preferides?
- A què li agrada jugar?

B. Cada nen/a farà una descripció d'un company o companya de la classe seguint el mateix ordre: primer, els trets físics i, després, els psicològics. Un cop finalitzada, cadascun sortirà davant de la pissarra per llegir la seva descripció. La resta de la classe haurà d'endevinar de quin company o companya es tracta.

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

La fitxa del personatge, el retrat i l'etopeia

A. Explicarem als nens i nenes la importància dels personatges d'una història per tal que semblin reals, que sembli que existeixen en la realitat. La història es recolza en els personatges; han d'estar molt ben definits perquè la seva línia d'actuació sigui coherent al llarg de tota la narració.

Llegirem a la classe la descripció de Mordret, un personatge de *La Carlota i el misteri del canari robat*, de Gemma Lienas (Estrella Polar):

En Mordret és el quiosquer boig del nostre barri. Li diem Mordret, que és un dels personatges de les llegendes artúriques, perquè és dolent, dolentíssim, com el llegendari. El seu quiosc queda davant del nostre portal de manera que no hi ha forma d'evitar-lo, cosa que per a mi i per a en Marc és un autèntic malson perquè el paio ens odia. En realitat, no pot suportar cap nena ni cap nen. I sempre que pot, ens fa alguna mala passada.

—Perdoni. Ha vist sortir volant un canari d'aquest portal? —I li vaig assenyalar el nostre. En Mordret em va mirar amb els ulls entretancats perquè no li entrés el fum del cigar fastigós que sempre fuma. Em va mirar des de dalt de tot del seu cos enorme.

Jo em vaig sentir com una mosca, i em vaig preguntar si m'aixafaria amb un cop de mà. En Mordret va serrar les dents amb força contra la punta del cigar i va col·locar els braços a la cintura fent nanses: les mànigues de la seva samarreta, que eren molt curtes, van enfilarse una miqueta més encara cap a les aixelles. D'aquella manera, resultava més visible el tatuatge damunt del que hauria estat un bíceps en qualsevol persona, però que en ell no era més que una bola de greix.

El cap de serp del tatuatge m'ensenyava els ullals. Vaig empassar saliva.

Analitzarem la descripció que fa l'autora d'aquest personatge. Subratllarem amb color blau les frases pertanyents al retrat i amb color vermell, les que pertanyin a l'etopeia. Ens adonarem que pràcticament no descriu cap tret psicològic, però en canvi en Mordret ens causa una impressió hostil, d'antipatia. Analitzarem quines frases o paraules ens produeixen aquesta impressió:

- **La postura del personatge: mirar entretancant els ulls, serrar les dents contra el cigar, els braços fent nanses...**
- **Els trets físics del personatge: un cos molt corpulent, una alçada impressionant...**
- **Allò que acompanya el personatge: el cigar i el seu fum, el tatuatge de la serp...**

Proposarem a l'alumnat de refer la descripció d'en Mordret afegint-hi frases per tal de configurar els seus trets físics. Entre tots i totes imaginarem el personatge –es pot fer col·lectivament a la pissarra o bé individualment– i anirem construint les característiques que definiran el quiosquer. La descripció ha de ser força desagradable; per tant, buscarem trets poc afavoridors. Farem que els alumnes hi reflexionin: com són els ulls? Com és la mirada? Els cabells són nets i brillants? Té unes dents blanques i ben col·locades? Desprèn bona olor o, al contrari, fa pudor de suat? Té les ungles tacades de nicotina? Porta la roba neta i planxada?

B. Ens tornarem a basar en Mordret. En farem una descripció canviant el personatge, de manera que resulti entranyable, bondadós i molt estimat per tot el barri. Òbviament, hi farem canvis radicals, tant pel que fa als trets físics com als psicològics. Tots aquells trets desagradables s'hauran de convertir en característiques positives.

EXERCICIS

Nivell 1 (cicle Inicial)

Els elements de la història: el temps

A. Explicarem als nens i nenes que és important tenir clar l'ordre de successió dels fets que formen una història. Per tal de treballar la línia del temps, tracem a la pissarra una línia horitzontal dividida en espais que representen les hores, des de les 8 del matí fins a les 9 del vespre.

8h	9h	10h	11h	12h	13h	14h	15h	16h	17h	18h	19h	20h	21h
----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Després escrivim les accions següents a la part superior de la pissarra:

- Berenar
- Jugar al pati
- Dutxar-se
- Rentar-se les dents
- Vestir-se
- Sopar
- Modelar fang a plàstica
- Fer deures
- Mirar la TV
- Llegir un conte
- Fer sumes
- Dinar
- Despollar-se
- Jugar amb joguines
- Cantar a classe de música
- Fer gimnàstica

Cada criatura surt a la pissarra, llegeix una acció i l'escriu sota la franja horària que correspongui. Un cop col·locada al lloc que li pertoca, esborrem l'acció anomenada. És possible que es repeteixi una acció dues vegades, o bé, al contrari, que un espai quedi sense cap acció. El que és important és que els nens i nenes sàpiguen ordenar en la línia del temps els fets quotidians d'un dia qualsevol. Quan estigui plena la línia amb les diferents accions, ho llegirem a poc a poc per veure si les hem col·locat seguint un ordre coherent en els fets que fem cada dia.

B. Comentarem als i les alumnes que, si volem narrar uns fets inventats per nosaltres, és a dir, si volem construir una història, una de les primeres coses que hem de decidir és quan volem que passi: potser ara?, o fa molts i molts anys? O bé ens agradaria que passés en un futur ben llunyà?

Ens imaginarem que, un bon dia, ens despertem i ens trobem, asseguda a la punta del llit, una princesa somrient i amb cara d'entremaliada. Ens explica que ha caigut d'un dels contes que tenim a la prestatgeria. Decidim que, com que no la podem amagar, ens l'emportarem a l'escola. Primer de tot, li haurem de fer canviar de roba perquè passi desapercebuda; li donarem un xandall o uns texans i una samarreta. A mida que avanci el dia, la princesa se sorprendrà de moltes coses que anem fent, venint com ve d'una època molt llunyana en què no hi havia ni electricitat. Li anirem explicant com realitzem les accions habituals, al mateix temps que li preguntem com ho fa ella.

—**Com et dutxes?**

—**Com escalfes la llet?**

—**Vas a escola?**

—**Com et distreus si no tens TV, ni ordinadors, ni llibres?**

—**Com s'envia una carta?**

—**Pots parlar per telèfon?**

—**Existeixen els cotxes?**

—**Com es renta la roba? Hi ha rentadores?**

—**Passes fred a l'hivern? Com us escalfeu?**

Contestarem les preguntes contextualitzant l'època de la princesa.

C. Organitzarem a classe una xerrada sobre els temps passats contactant amb un avi o àvia d'una de les criatures. Prèviament prepararem preguntes que siguin d'interès per als nens i nenes sobre aspectes o coses que hagin evolucionat molt amb 50 o 60 anys.

Els elements de la història: el temps

A. Comentarem a l'alumnat que si volem narrar uns fets inventats per nosaltres, és a dir, si volem construir una història, una de les primeres coses que hem de decidir és quan volem que passi: potser ara?, o fa molts i molts anys? O bé ens agradaria que passés en un futur molt llunyà?

Per escriure una història situada, per exemple, d'aquí a cent anys, el primer que hem de fer és inventar-nos tota mena d'aparells, estris o vehicles que en aquests moments són impensables. Fa cent anys no existien la televisió, l'ordinador, el rentavaixelles, el mòbil, la nevera, la rentadora, el cotxe de motor, l'avió, el coet, el submarí... Què podria existir d'aquí a cent anys que estigués totalment incorporat a la vida del dia a dia?

Dividirem la classe en sis grups de quatre o cinc alumnes cadascun. A cada grup li assignarem una categoria: vehicles, electrodomèstics, estris d'escola, estris de cuina, peces de roba... Hauran d'inventar-se tres elements de la categoria assignada. Hauran de dir el nom de cada un, les característiques i la finalitat. Finalment, en faran un dibuix. Un cop acabada l'activitat, farem una exposició de tots els aparells inventats; cada grup en farà una explicació a la resta dels companys i companyes.

B. Explicarem als nens i nenes que és important l'ordre de successió dels fets que formen una història. Quan construïm una narració, hem de tenir clar en quin ordre passaran els fets, així com la durada.

Demanarem als alumnes que facin la línia del temps per fer una narració sobre la seva pròpia vida. Cada criatura dibuixarà una línia horitzontal:

A l'inici, hi posaran una marca vertical amb l'any del seu naixement. Al final, hi posaran una marca vertical amb l'any actual. Després, individualment i en silenci, cada nen i cada nena farà diferents marques verticals, corresponents a fets importants (tant per bonics, com per tristos, com per feliços, com per...) que els han passat durant la seva vida. Tot s'hi val: el primer dia d'escola, el dia que van llençar el xumet, el naixement d'un germà, la malaltia de l'avi, un dia de Reis molt especial, un estiu a... A sota de l'any que correspongui, escriurà aquest esdeveniment de manera molt resumida.

C. Agafarem un conte no gaire llarg. El llegirem en veu alta. Dibuixarem a la pissarra la línia horitzontal del temps. Hi marcarem la línia vertical corresponent a l'inici i hi escriurem una frase que ho resumeixi. Farem el mateix amb el final. Després, anirem penjant per ordre cronològic els esdeveniments més importants del conte, tal com s'ha fet a la línia del temps de la Ventafocs.

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

Els elements de la història: el temps

A. Explicarem als nens i nenes que és important l'ordre de successió dels fets que formen una història. Quan construïm una narració, hem de tenir clar en quin ordre passaran els fets.

Buscarem per internet la biografia d'un personatge popular i conegut per gairebé tot l'alumnat, com pot ser Michael Jackson.

Dibuixarem a la pissarra la línia del temps:

Posarem a la primera marca l'any de naixement i, a l'última, l'any de mort d'aquest personatge. Després anirem fent marques per a cadascun dels esdeveniments més importants de la seva vida, hi escriurem l'any i una frase que resumeixi l'esdeveniment.

B. L'alumnat imaginarà com seria el carrer de la imatge de l'esquerra 50 anys més tard. Seria més ample? Estaria asfaltat? Hi hauria fanals? Hi passarien vehicles?

Col·lectivament i a la pissarra, imaginarem una història d'una nena que fa una passejada pel barri, tal com és a la primera imatge. Després repetirem la història posant la nena en el barri nou que hem imaginat 50 anys després. Quines coses hauran de variar en la nostra història?

C. Dibuixarem una línia del temps a la pissarra:

En la primera línia vertical hi escriurem l'inici de la història:

– Una nena es desperta a mitjanit i sent un ratolí.

Entre tots pensarem quin podria ser el final de la història. Exemples:

- El ratolí i la nena s'han fet amics i dormen compartint el coixí.**
- La nena s'ha quedat amb el dit atrapat en una trampa per ratolins i el ratolí es fa un tip de riure.**
- Totes les joguines han caigut per terra amb gran terrabastall i entra el pare i, quan veu el ratolí, s'enfada.**

Després d'haver escrit en la línia vertical de l'extrem dret el final de la història, anirem pensant, entre tots, els diferents esdeveniments que tindran lloc fins arribar a la resolució del conflicte.

Els elements de la història: l'espai

A. Llegirem oralment el conte "Els tres porquets i el llop".

Després de la lectura, determinarem en quins espais han tingut lloc els fets de la història.

A continuació dividirem un full en tants espais com hagin trobat al conte i faran el dibuix de cadascun.

Podem fer el mateix amb altres contes com "Hänsel i Gretel" o "La bella dorment".

B. Farem que els i les alumnes reflexionin sobre la importància del lloc on transcorre la història. A continuació els farem imaginar l'espai on poden tenir lloc uns fets, el protagonista dels quals és...

- Una pirata
- Una fada
- Un escura-xemeneies
- Un robot
- Un capità de vaixell
- Un extraterrestre
- Una sirena
- Un pallaso
- Una exploradora
- Una girafa

Els elements de la història: l'espai

A. En qualsevol narració, és important descriure bé l'espai on se situen els personatges perquè ajuda els lectors i lectores a entrar més dins la història i a tenir una visió de conjunt.

Anirem al carrer de l'escola i el recorrerem de cap a cap, tot fent observar als nens i nenes les botigues que hi ha i com estan decorades, els arbres, el mobiliari urbà (els fanals, les papereres, els bancs, les bústies...), l'enrajolat de les voreres... A continuació, ja a la classe, direm a l'alumnat de reproduir el carrer observat, tot dibuixant-lo. Els farem adonar, doncs, de la importància de la descripció dels espais.

B. Entre tots pensarem espais classificant-los en espais oberts i espais tancats.

Exemple d'espais tancats:

- **Un vagó de tren**
- **La sala d'espera d'un hospital**
- **Un ascensor**
- **Un garatge**
- **Una sauna**
- **Una floristeria**
- **Una perruqueria**

Exemple d'espais oberts:

- **El cim d'una muntanya**
- **Un carrer ple de gent**
- **Un desert**
- **Una platja d'estiu**
- **Una platja d'hivern**
- **Una plaça de poble**
- **Un bosc molt espès**

Reflexionarem sobre el diferent enfocament que rebran els uns i els altres. Ens adonarem com l'espai pot determinar el tipus de narració: és diferent fer una història que transcorre dins d'un ascensor que una altra que passa en una platja. Imaginarem entre tots què li passa a un nen que es queda tancat en un ascensor i què li passa a aquest mateix nen perdut en un bosc espès.

C. Els farem crear un espai no conegut, per exemple, un laboratori. Caldrà que busquin per internet o a la biblioteca documentació per poder-lo descriure.

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

Els elements de la història: l'espai

A. En qualsevol narració, és important descriure bé l'espai on se situen els personatges perquè ajuda els i les lectores a entrar més dins la història i a tenir una visió de conjunt.

Ens imaginarem una història situada en aquest bosc. L'hauem de descriure per tal que el lector o la lectora el "vegi" en el seu cap i se'n faci una idea.

En farem una descripció col·lectiva i oral, seguint el següent guió:

- És un bosc gran i obert o petit?
- Quina hora del dia deu ser en aquest moment? Com és la llum? La llum potent del migdia o, al contrari, la llum tènue del capvespre?
- Quins colors s'hi veuen? Com són les fulles? Quina època de l'any deu ser?
- Amb què podríem comparar les fulles? Quina cosa és també d'aquest color entre rogenc i marró?
- Quins arbres veiem? On pot estar situat aquest bosc?
- Fa vent o, al contrari, és un dia molt plàcid?
- Parem l'orella. Quins sorolls se senten? Ocells, la remor de les fulles, veus llunyanes, lladrucs d'un gos...?
- Fixem-nos en el terra: ben bé una catifa de fulles. Parlem-ne.
- Per acabar, quina sensació volem que produeixi aquesta descripció a qui la llegeixi: tranquil·litat, pau, nervis, por...?

B. Proposarem a l'alumnat de canviar el lloc del conte de "La Caputxeta vermella". La nostra Caputxeta serà urbana, nascuda en una gran ciutat.

- **Quins aspectes haurem de tenir en compte?**
- **Haurem de situar la ciutat on viu la Caputxeta i descriure-la, encara que sigui breument.**
- **Haurem de pensar quin trajecte farà per anar a casa de l'àvia, ja que, òbviament, no pot passar pel bosc. Haurà d'agafar un transport públic? Quin? Quant durarà el trajecte?**
- **Què farà durant el recorregut per entretenir-se, ja que a una gran ciutat no podrà anar collint flors? Jugarà amb una consola? Escoltarà música amb l'MP3? Mirarà per la finestra de l'autobús el trànsit o per la finestra del metro les diferents estacions? Potser llegirà?**
- **Qui serà el llop? Com que no hi ha llops a les ciutats, haurem d'imaginar un personatge que representi el llop i sigui perjudicial per a la Caputxeta.**
- **On viurà l'àvia? Quin tipus de casa serà? Com és que el llop hi arribarà abans que la Caputxeta i hi podrà entrar?**

C. Els farem crear un espai no conegut, per exemple, una nau espacial. Caldrà que busquin per internet o a la biblioteca documentació per poder-la descriure. Després hauran de fer la fitxa de dos personatges que són a l'interior d'aquesta nau.

EXERCICIS

Els elements de la història: els esdeveniments

Nivell 1 (cicle inicial)

A. Farem que els nens i nenes s'adonin que la història se sustenta sobre uns esdeveniments que la fan avançar fins a la resolució del conflicte.

Els proposarem una sèrie d'esdeveniments solts que, ben ordenats, constituïran una narració. Els llegirem i els ordenarem per obtenir la narració sencera i ordenada.

- **Sempre la renyava perquè tornava bruta de jugar amb el Gordi.**
- **De sobte va rrelliscar i es va precipitar per un barranc.**
- **Quan la mare va veure que l'Anna s'havia salvat gràcies al Gordi, sempre més va deixar que juguessin junts.**
- **Hi havia una vegada una nena, l'Anna, que vivia en una granja.**
- **La mare no volia que jugués amb el Gordi perquè feia pudor.**
- **Un dia l'Anna va sortir a passejar amb el Gordi pel bosc.**
- **D'entre els animals de la granja, el seu millor amic era el porquet, el Gordi.**
- **El porquet va ajudar a pujar l'Anna estirant-li la faldilla amb la boca.**

B. Explicarem a l'alumnat que, des del moment de l'inici, és molt important saber com acabarà la nostra història.

Relacionarem mitjançant una fletxa els títols de contes de la columna esquerra amb els finals que hi ha a la columna de la dreta.

L'aneguet lleig

Els tres porquets

Hänsel i Gretel

En Pere sense por

El flautista d'Hamelín

La Rínxols d'Or

El llop i les set cabretes

Tots els nens del poble van anar darrere del flautista.

I, per fi, el noi va saber què era la por.

La nena, espantada, va fugir de la casa.

Es va transformar en un cigne preciós.

Es va abocar per beure aigua del riu i es va ofegar.

Els dos germans van fugir de la casa de la bruixa.

El llop va fugir udolant i amb foc a la cua.

EXERCICIS

Els elements de la història: els esdeveniments

Nivell 2 (cicle mitjà)

A. Ens fixarem com la cerca de nova informació fa que la història sigui versemblant i, també, serveix per fer-la créixer.

Per exemple: imaginem que estem treballant en una possible història d'intriga, en la qual un delinqüent a qui estem buscant des de fa temps arriba a una platja d'una localitat on veu una barca abandonada.

Segurament ens documentarem sobre la localitat, el país, costums dels pescadors... Tal vegada, buscant dades sobre el mar, trobarem informació sobre les mareas i això ens pot donar una idea per a un esdeveniment que farà avançar l'acció. Decidirem que el nostre protagonista es troba, per exemple, en una localitat de Costa Rica. Quan troba la barca, decideix arrossegar-la fins l'aigua per tal de poder fugir. Al cap d'una estona, amb el brunzit del soroll del motor, el balanceig suau de les onades i la son endarrerida es queda ben adormit. Quan es desperta, veu la barca sobre la sorra. No havia tingut en compte amb el fenomen de les mareas!

B. Llegirem individualment i de manera silenciosa la narració ***Un tió amb vista***. Després la llegirem col·lectivament i la comentarem, intentant veure'n l'esquelet. Seguidament, per parelles, subratllaran amb color blau tots els esdeveniments imprescindibles, és a dir, tots aquells que són necessaris per a la cohesió de la història; i amb color vermell subratllaran els fets secundaris, que enriqueixen la narració, però no són imprescindibles.

EXERCICIS

Els elements de la història: els esdeveniments

Nivell 3 (cicle superior)

A. Farem veure la importància de parlar amb algú de la nostra història, ja que, mentre l'expliquem, ens adonem dels seus punts dèbils i, al mateix temps, la persona que ens escolta ens farà preguntes que ens poden servir per fer-hi canvis. Els donarem la idea inicial d'una història. Per exemple: a un nen li acaben de regalar una pilota. Després cada alumne omplirà la graella següent per tal d'anar trobant esdeveniments d'aquesta història.

Qui és? Quants anys té? Com es diu?	
On és? Quan passa això?	
Per què li regalen una pilota? Qui l'hi regala?	
Què vol fer amb la pilota? Per què?	
L'hi deixen fer? Qui?	
Per què?	
Algú l'ajuda?	
Al final què passa?	

Deixarem temps suficient perquè puguin anar pensant alguns dels esdeveniments del que seria la seva narració. Seguidament, cada alumne ho explicarà al seu company o companya, que farà preguntes sobre aquells aspectes que no li queden clars, fet que cal aprofitar per reflexionar sobre els esdeveniments escrits. Poden reescriure aquells que considerin menys ben pensats o poden afegir-n'hi de nous.

B. Explicarem a l'alumnat que, des del moment de l'inici, és molt important saber com acabarà la nostra història.

Els proposarem que busquin un final diferent per al conte ***El flautista d'Hamelín***.

Recordem-lo: un cop ha eliminat totes les rates del poble, el flautista demana a l'alcalde la seva bossa de diners, però, aquest, rient, li diu que vol cobrar molt per a tan poca feina. A partir d'aquí donarem el torn de paraules per crear un nou final. Per exemple:

- **El flautista se'n va a buscar les rates, les alimenta exageradament i, quan ja són ben grosses, les deixa anar altra vegada pel poble.**
- **El flautista va a buscar uns amics músics, es col·loquen davant de l'ajuntament tocant sense parar dia i nit fins que l'alcalde embogeix.**
- **El flautista idea un pla per robar les arques de l'ajuntament.**
- **El flautista decideix presentar-se a les properes eleccions.**
- **El flautista trenca la seva flauta, la llença al riu i decideix que no tocarà mai més.**

Un cop cadascú hagi exposat el seu final, els votarem i desenvoluparem col·lectivament el final més votat.

L'estructura

A. Explicarem a les criatures com és d'important en una història saber com comença, com continua i com acaba. Després, ordenaran seqüencialment les tres frases dins de cada grup posant-hi un número (1, 2 o 3) al davant de cada una.

**Visito el meu avi.
El meu avi té una grip molt forta.
El meu avi es recupera del tot.**

**No poden entrar al concert.
Els meus pares no troben cap taxi.
Arriben tard al concert.**

**En Pol compra farina, ous i llet.
Fa un pastís de xocolata.
El pastís queda boníssim!**

**L'Anna plora.
L'Anna es fa mal.
L'Anna s'enfila per l'escala.**

**Es posa a ploure.
Es refugien en una cova.
Passegen per la muntanya.**

B. Per tal de treballar la resolució de conflictes, iniciarem una conversa. Preguntarem als nens i nenes què podrien fer per resoldre unes determinades situacions. Aquestes accions poden ser:

- **M'he deixat la carpeta de l'escola en una botiga.**
- **Vaig a una llibreria i no tenen el llibre que vull.**
- **Em vull preparar el berenar i s'ha acabat la llet.**
- **Vull telefonar a una amiga i he perdut el seu número de telèfon.**
- **Sóc al menjador i sento pudor de cremat que ve de la cuina.**
- **He d'anar a entrenament de bàsquet i m'he deixat l'equip.**

L'estructura

A. Farem que l'alumnat s'adoni que els esdeveniments han de ser coherents per tal de construir l'argument. També han de ser interessants i han d'estar encadenats, seguint aquest esquema plantejat anteriorment:

- 1. Es presenta el conflicte (plantejament).**
- 2. Es desenvolupa el conflicte (nus).**
- 3. Es resol el conflicte (desenllaç).**

Llegirem l'auca següent, basada en el relat *Els caminants i l'ós d'Isop*. Els nens i nenes subratllaran amb color **verd** el text que correspon a la presentació del conflicte, amb color **rosa** el desenvolupament del conflicte i amb color **blau** la resolució del conflicte. Després faran el dibuix de cada vinyeta.

Un rei avariciós

**Una vegada, un rei vivia en un castell
i es pensava que tot era d'ell.**

**La seva gent no estimava
i, a més, la menyspreava.**

**La gent del poble es va reunir
per veure què podien decidir.**

**Una festa van celebrar
i el rei no hi van convidar.**

**Música, balls i xerinola;
riures, gresca i arròs a la cassola.**

**El rei va meditar
i per sempre més va canviar!**

B. Per parelles, buscaran un conte, el llegiran i ompliran la taula següent per treballar les tres parts de la narració: el plantejament, el nus i el desenllaç.

Plantejament:

Qui?
On?
Quan?
Què vol?

Nus:

Què passa?
Qui és l'antagonista i quins conflictes planteja al protagonista?
Quin o quins conflictes apareixen, en cas que no hi hagi antagonista?

Desenllaç:

Com es resol el conflicte?
Com acaba la narració?

L'estructura

A. Farem que l'alumnat s'adoni que els esdeveniments han de ser coherents per tal de construir l'argument. També han de ser interessants i han d'estar encadenats seguint aquest esquema plantejat anteriorment:

- 1. Es presenta el conflicte (plantejament).**
- 2. Es desenvolupa el conflicte (nus).**
- 3. Es resol el conflicte (desenllaç).**

Llegirem la faula següent. Subratllaran amb color **verd** el text que correspon al plantejament; amb color **rosa**, el nus; i amb color **blau**, el desenllaç. Després analitzarem les tres parts, seguint l'esquema:

Plantejament:

Qui?
On?
Quan?
Què vol?

Nus:

Què passa?
Qui és l'antagonista i quins conflictes planteja al protagonista?
Quin o quins conflictes apareixen, en cas que no hi hagi antagonista?

Desenllaç:

Com es resol el conflicte?
Com acaba la narració?

Un diumenge dos amics anaven d'excursió per un bosc quan, de sobte, se'ls aparegué a mig camí un ós enorme que rugia molt fort.

—Ajuda! Socors! —van posar-se a cridar desesperadament.

El més prim dels dos va pujar dalt d'un arbre per refugiar-se entre les branques. L'altre, però, estava massa gras i no va poder fer el mateix.

—Dóna'm la mà i ajuda'm a pujar! —va suplicar a l'amic—. De pressa, afanya't!

—No puc! —va replicar el més prim mentre pujava cada cop més amunt—. Si t'ajudo, segur que, amb el teu pes, acabaré caient. I no vull que l'ós em devori!

L'ós salvatge s'acostava cada cop més a l'home gras, que estava mort de por.

"He sentit a dir que un ós mai ataca un mort", va rumiar, "de manera que em faré el mort".

Aleshores, es va deixar caure a terra i es va quedar immòbil, fent-se el mort.

L'ós es va acostar i el va ensumar. L'home va aguantar la respiració.

Al cap d'uns instants, l'animal, segurament convençut que l'home estava mort, va girar cua i se'n va anar corrent.

Així que l'ós va haver desaparegut, l'home es va posar dret i va observar el seu company, que baixava de l'arbre i que li deia:

—Has tingut molta sort! Te n'has escapat pels pèls. Em pregunto per què se'n deu haver anat l'ós...

L'home va arronsar les espatlles, sense ganes d'explicar-li res.

—Fins i tot m'ha semblat que et deia alguna cosa a cau d'orella —va dir el que havia baixat de l'arbre—. Què t'ha dit?

—L'ós m'ha recomanat que, d'ara endavant, no torni a viatjar amb una persona que només pensa en ella mateixa i que no t'ajuda quan la teva vida està en perill. És en els moments difícils, que es reconeixen els amics de veritat.

I després de dir això, l'home va continuar sol el seu camí.

B. Entre tots, pensarem una història i en treballarem les tres parts, seguint l'esquema anterior.

Un cop omplert l'esquema, cada criatura redactarà un conte a partir de les dades de la graella. Després, podem llegir uns quants dels contes i veure que, malgrat la graella inicial idèntica, hi ha petites variacions.

Els connectors

A. Sense parlar dels connectors ni de la seva finalitat, farem que les criatures utilitzin de manera intuïtiva **en primer lloc, a continuació, per acabar**. Per a això, escriurem a la pissarra:

- **En primer lloc, a classe, he...**
- **A continuació, he...**
- **Per acabar, he...**

Cada alumne o alumna ho completarà amb una frase.

Si veiem que l'activitat és àgil, podem tornar a fer-la canviant la situació: a l'hora de gimnàstica..., jugant al pati...

B. Farem aquest exercici col·lectivament i oralment per tal que les criatures usin amb seguretat la conjunció causal **perquè**. Proposarem una sèrie de frases interrogatives totes encapçalades amb "per què". L'alumnat respondrà cada pregunta usant la paraula **perquè**. Exemple: Per què hem de regar les plantes? → Hem de regar les plantes perquè no es morin.

- **Per què són importants els amics i les amigues?**
- **Per què són tan bons els caramels?**
- **Per què no hem de cridar?**
- **Per què hem de sentir alegria?**
- **Per què posem la data a la pissarra?**
- **Per què a l'hivern no ens podem banyar al mar?**
- **Per què és bonic llegir?**

C. Demanarem als nens i nenes que uneixin cada parella de frases amb la conjunció **i**. Caldrà que pensin quines paraules han de suprimir perquè la frase quedi millor.

- **L'Anna omple la galleda. L'Anna rega les flors.**
- **Els nens i nenes de tercer juguen a futbol. Els nens i nenes de quart salten.**
- **La mare passeja. La mare mira aparadors.**
- **La carnissera talla la carn. La carnissera pesa la carn.**
- **He comprat cireres. He comprat préssecs.**
- **La Rosa llegeix el diari. La Rosa escolta música.**

EXERCICIS

Nivell 2 (cicle mitjà)

Els connectors

A. Explicarem a l'alumnat la utilització dels connectors en un text perquè aquest sigui estructurat i clar. Caldrà tenir en compte quan **perquè** indica causa-efecte i quan indica finalitat.

Escriurem a la pissarra les frases següents i cada alumne escriurà al final de cada frase si és final o causal.

- **Deixarem els llibres al prestatge perquè no es facin malbé.**
- **He obert el paraigua perquè està plovent.**
- **Li trucaré perquè em dicti els deures.**
- **La Laura s'ha aixecat d'hora perquè vol agafar el primer tren.**
- **La mare ha comprat farina i ous perquè l'Enric ens faci un pastís.**
- **T'he portat el fil perquè em cusionis el botó.**
- **El gos del costat sempre borda perquè està sol.**
- **L'Òscar estudia molt perquè vol treure bones notes.**

B. Utilitza en cada frase el connector **i** o el connector **però**, segons el que correspongui.

- La Lídia ha dit que vindria al cine, no ha aparegut.
- Volia fer un plat exquisit, no va trobar les carxofes apropiades.
- Li agrada molt viatjar llegir novel·les d'aventures.
- Havien preparat l'excursió amb entusiasme, a causa del mal temps no van poder sortir.
- Van caminar durant hores, no van trobar la drecera.
- La Lídia i la Paula són molt amigues s'estimen molt.

C. Escriu en els puntets els connectors següents: **en primer lloc, però, i, d'una banda, de l'altra, després, perquè.**

En Jordi la Clara es van dirigir a casa d'en Ramon per començar l'excursió. Estaven molt emocionats. , era la primera sortida que farien sense persones grans, , en Ramon els havia d'explicar una cosa molt important. Els va obrir la porta la mare de l'amic, ell no estava a punt. En Ramon s'havia adormit, era més dormilega que una marmota. En Jordi i la Clara van pujar a la seva habitació. El van despertar. , el volien renyar, van pensar que seria millor ajudar-lo a fer la motxilla.

Text amb puntuació:

En Jordi i la Clara es van dirigir a casa d'en Ramon per començar l'excursió. Estaven molt emocionats. D'una banda, era la primera sortida que farien sense persones grans, de l'altra, en Ramon els havia d'explicar una cosa important. Els va obrir la porta la mare de l'amic, però ell no estava a punt. Encara que li havien dit moltes vegades que es posés el despertador, en Ramon s'havia adormit, perquè era més dormilega que una marmota. En Jordi i la Clara van pujar a la seva habitació. El van despertar. En primer lloc, el volien renyar, després van pensar que seria millor ajudar-lo a fer la motxilla.

Els connectors

Nivell 2 (cicle mitjà)

Els connectors

A. Explicarem a l'alumnat la utilització dels connectors per tal que el text sigui estructurat i clar.

Tots els i les alumnes subratllaran els connectors del text següent, basat en una faula d'Isop, i després n'explicaran oralment la finalitat.

Hi havia una vegada un pastor que es passava tot el dia vigilant el ramat. D'una banda, aquella feina li agradava; de l'altra, de vegades l'avorria perquè passava moltes hores sense parlar amb ningú.

Un dia va decidir que s'ho podia passar bé prenent el pèl a la gent del poble, de manera que s'hi va acostar i va començar a cridar:

—Socors! Que ve el llop i se'm menjarà totes les ovelles. Auxili!

Tothom va córrer a ajudar el pastor, però, en arribar al seu costat, es van enfadar molt perquè es van adonar que només havia estat un broma pesada.

Al pastor li va fer tanta gràcia la situació que va pensar a repetir-ho. Va esperar que els vilatans i les vilatanes fossin prou lluny; després, un altre cop va tornar a cridar:

—Socors! Que ve el llop i se'm menjarà totes les ovelles. Auxili!

Els vilatans i vilatanes, en tornar-lo a sentir, van començar a córrer altra vegada cap on era el noi perquè volien auxiliar-lo, convençuts que, ara sí, s'hi havia presentat el llop.

Però, en arribar on era el pastor, van veure'l per terra, rient de veure la gent córrer armada amb pals. Encara que els va dir que era una broma i que no calia que s'enfadessin, els vilatans i les vilatanes es van empipar molt.

L'endemà, el pastor va tornar a portar a pasturar les ovelles al prat. Ell sol es va fer un tip de riure perquè es va recordar dels veïns i les veïnes del poble corrent com a ximples per ajudar-lo.

Tot d'una, li van passar de cop les ganes de riure perquè va veure que s'acostava el llop.

Els pèls se li van posar de punta, les mans van començar-li a suar i, esporuguit, es va posar a cridar:

—Socors! Que ve el llop i se'm menjarà totes les ovelles. Auxili!

Els vilatans i les vilatanes es van parar a escoltar els crits del pastor, però, escarmentats, no li van fer cap cas.

Al capdavant el pastor va veure, impotent, com el llop es llançava sobre les seves ovelles, ferint-ne unes quantes i enduent-se'n una per menjar.

Si el pastor no hagués dit mentides, el llop no s'hauria menjat cap ovella.

B. Cada nen i nena escriurà un text on sortiran el màxim de connectors possibles.

La puntuació

A. Treballarem oralment les frases interrogatives. Per parelles, les criatures sortiran a la pissarra; un farà una pregunta i el seu company o companya la respondrà. Farem observar l'entonació de les frases interrogatives. Seguidament en seleccionarem unes quantes i les escriurem a la pissarra, tot remarcant el signe d'interrogació, que escriurem amb un altre color. També recordarem que darrere d'aquest signe no cal posar punt, encara que finalitzi la frase.

B. Treballarem frases exclamatives oralment. Anirem plantejant situacions diverses i demanarem que facin frases exclamatives que hi corresponguin.

- **Per exemple, de por: ve un company o una companya per darrere i et clava un crit. Tu dius: ...**
- **Per exemple, de sorpresa: arriba el teu aniversari i et regalen una cosa que no t'esperaves. Tu dius: ...**
- **Per exemple, d'ira: tenies a les mans la teva joguina preferida i te la fan malbé. Tu dius: ...**

Farem observar l'entonació de les frases exclamatives. Seguidament en seleccionarem unes quantes i les escriurem a la pissarra, tot remarcant el signe d'admiració, que escriurem amb un altre color. També recordarem que darrere d'aquest signe no cal posar punt, encara que finalitzi la frase.

C. Treballarem l'ús del guió (el fem servir per marcar la intervenció dels diversos personatges en un diàleg) i del punt (l'hem de posar en finalitzar una frase). Col·lectivament crearem un diàleg a partir de dos personatges que decidiran les criatures: dos companys o companyes de la classe, dos nens o nenes imaginaris, dos animals que personificarem, dos personatges d'un conte conegut...

Caldrà fer servir frases curtes per elaborar el diàleg, que anirem escrivint a la pissarra, remarcant l'ús dels diferents signes de puntuació: el guió, els signes d'interrogació i d'admiració i el punt, que són els que es treballen a aquesta edat.

La puntuació

L'aplicació dels signes de puntuació en l'escriptura és un tema força complex per a l'alumnat. Val la pena insistir a cicle mitjà –on encara podem trobar alumnes que escriuen textos amb frases sense cap punt ni cap coma– en la utilització del punt com a final de frase.

A. Col·lectivament escriurem un petit text expositiu sobre l'estació en què ens trobem. L'escriurem a la pissarra i en subratllarem els verbs, fent-los adonar de la unitat i el sentit global de cada frase. Remarcarem la utilització del punt en finalitzar cada frase. També podem fer notar l'ús d'altres signes de puntuació, si s'escau. Per exemple:

La tardor comença el 21 de setembre. Baixen les temperatures. Plou força i fa molt de vent. Les fulles dels arbres es tornen grogues i marrones i després cauen. El dia s'escurça i la nit és més llarga. Els fruits típics d'aquesta estació són les pomes, les mandarines, les carbasses, les nous, els moniatos, les castanyes... La tardor acaba el 21 de desembre. Després comença l'hivern.

B. Per treballar la coma en les enumeracions i els dos punts com a introducció d'una enumeració, farem aquesta activitat, en la qual l'alumnat completarà les frases amb els elements de l'enumeració apropiada cada vegada fent servir els signes de puntuació adients: els dos punts i la coma.

- En el cistell hi ha...
- A la capsa en Lluís guarda...
- Dins de l'estoig la Laura té...
- A la granja hi havia...
- Per l'autopista circulaven...
- Va anar al mercat i va comprar...
- Ha fet la maleta, i hi ha posat...
- Per fer el pastís necessito...

C. Per parelles, les criatures s'inventaran un diàleg amb dos elements inerts als quals donaran vida. Remarcarem la importància del guió com a marca de la intervenció de cada personatge, així com l'ús del signe d'interrogació i d'admiració, ja que en un diàleg acostumen a haver-hi moltes frases interrogatives i exclamatives.

EXERCICIS

Nivell 3 (cicle superior)

La puntuació

A. L'alumnat posarà els signes de puntuació que cregui necessaris en aquest petit text. Ho farà individualment; després ho corregirem col·lectivament comentant els signes de puntuació utilitzats.

La glacera verinosa. Gemma Lienas (La Galera)

Text sense els signes de puntuació:

L'helicòpter va començar a ascendir verticalment a poc a poc tenia una manera d'enlairar-se ben diferent de la d'un avió el vidre frontal era tan gros que semblava que l'aparell fos obert per la part del davant la visió des d'allí era espectacular cada cop més lluny dels seus peus podien contemplar com l'aeroport s'anava empetitint també els cotxes que circulaven per la carretera es feien petits fins a semblar vehicles de joguina l'Emi i en Max tenien un nus al coll i tu potser també l'hi hauries tingut oi una mica per l'emoció de volar-hi i una altra mica per la impressió de l'alçada L'Alberto va fer un gir va inclinar l'helicòpter i el va tombar cap a la dreta aviat van deixar enrere la pista i van sobrevolar el mar Ei si tenim el mar a sota va exclamar en Max anem a una illa No va respondre la Serena ens dirigim cap a l'interior del continent al parc de les glaceres que queda molt a la vora de la serralada dels Andes on es formen les glaceres

Text amb els signes de puntuació:

L'helicòpter va començar a ascendir verticalment, a poc a poc. Tenia una manera d'enlairar-se ben diferent de la d'un avió. El vidre frontal era tan gros que semblava que l'aparell fos obert per la part del davant. La visió des d'allí era espectacular. Cada cop més lluny dels seus peus, podien contemplar com l'aeroport s'anava empetitint. També els cotxes que circulaven per la carretera es feien petits fins a semblar vehicles de joguina. L'Emi i en Max tenien un nus al coll. I tu potser també l'hi hauries tingut, oi? Una mica per l'emoció de volar-hi, i una altra mica per la impressió de l'alçada. L'Alberto va fer un gir, va inclinar l'helicòpter i el va tombar cap a la dreta. Aviat van deixar enrere la pista i van sobrevolar el mar. —Ei! Si tenim el mar a sota! —va exclamar en Max—. Anem a una illa? —No —va respondre la Serena—. Ens dirigim cap a l'interior del continent, al parc de les glaceres, que queda molt a la vora de la serralada dels Andes, on es formen les glaceres.

B. Per parelles l'alumnat farà un diàleg. Entre tots decidirem de què tractarà i cada parella en decidirà els personatges. Els remarcarem la necessitat del guió al començament de la intervenció de cada personatge. Un cop finalitzats els diàlegs, sortiran a la pissarra a llegir-los. Ens fixarem en l'entonació.

C. Pensarem un espai on poder ubicar una narració. Pot ser real o imaginari, proper o llunyà, tancat o obert, petit o molt gran... Un cop determinat el lloc, en faran una descripció. Els direm que han de fer servir els següents signes de puntuació: el punt darrere de cada frase, el signe d'interrogació i d'admiració, la coma separant els elements d'una enumeració, els punts suspensius expressant dubte i els dos punts anticipant una enumeració. Després ho corregirem davant dels autors i les autores per poder comentar concretament la puntuació, a més, és clar, d'altres aspectes com ara el lèxic, l'ortografia, l'estructura, la cohesió...

L'estil

A. Explicarem als nens i nenes que l'adjectiu és una paraula que ens diu com són les persones, els animals i les coses.

Farem sortir les criatures, d'una en una, al davant de la pissarra. Demanarem a la resta de la classe que diguin com és cada company o companya. Escriurem a la pissarra els adjectius que vagin dient:

—**En Ramon és...**

Alt, baix, prim, panxarrut, rialler, simpàtic, generós, quiet...

B. Escriurem a la pissarra les frases següents:

- La casa té un **jardí**.
- Ha passat un **tren** per davant de l'estació.
- El seu pare fa **macarrons**.
- La **germana** de la Maria té cinc anys.
- El **carrer** està ple de gent.
- La mare llegeix un **llibre**.

Els demanarem que pensin un adjectiu **per a cada nom remarcat** i tornarem a escriure les frases. Els farem adonar que les frases són més boniques i ens donen més informació quan hem afegit adjectius als noms.

L'estil

A. Explicarem a l'alumnat que els adjectius i les comparacions tenen dues funcions:

1. Explicar millor com són les coses, les persones o les idees, de manera que qui llegeix es pot fer una idea més exacta d'allò que volem dir.
2. Fer més bonic i menys eixut el text.

Farem subratllar els adjectius d'aquest fragment. Després en farem dues lectures, una amb els adjectius i l'altra sense. Farem que els nens i nenes s'adonin de la diferència entre tots dos textos, és a dir, com els adjectius embelleixen i matisen la informació.

La glacera verinosa. Gemma Lienas (La Galera)

—Els hiverns són més càlids, com dius tu, però això comporta dificultats, posem per cas, per als conreus. A més, les pluges són molt més irregulars. Quan plou, més sovint ho fa torrencialment i, aleshores, hi ha inundacions terribles. O bé no plou i es produeixen sequeres desastroses.

—O massa o massa poc.

—A més, per culpa de l'escalfament de la Terra també està augmentant la freqüència de fenòmens atmosfèrics extrems, com els huracans, els tifons, els tornados... Sense oblidar que les grans sequeres faciliten incendis que destrueixen extensions immenses de bosc. Aviat l'aigua serà un bé molt escàs i més preuat que el petroli.

B. Una altra manera de fer més ric i entenedor un text és amb l'ús de les comparacions. Amb la comparació establim una relació entre dues persones, animals o coses que tenen la mateixa característica. Entre tots dos elements, normalment, hi introduïm el nexa *com*.

Relacionarem mitjançant una fletxa la primera i la segona part de la comparació.

– Prima	com una marmota
– Vell	com un dia sense pa
– Pelat	com un torró
– Gran	com una casa de pagès
– Adormida	com una tàpia
– Sord	com l'anar a peu
– Llarga	com una rata
– Blanc	com un fideu
– Calent	com un glop de llet

C. Entre tots farem comparacions a partir de la nena de la imatge.

- Els braços són com...
- Els seus pantalons són blaus com ...
- Porta una gorra com...
- Les seves cues són com les de ...
- La seva boca és com...

L'estil

A. Les metàfores són les comparacions directes. Això vol dir que relacionem una cosa amb una altra que té una mateixa característica i, finalment, ens saltem la cosa de la qual parlem per citar només l'altra que ens la recorda.

A què fan referència les metàfores següents?

- **Aquella casa és una nevera.**
- **Els seus ulls són dues estrelles.**
- **La Mònica és un roure per a mi.**
- **Té els cabells d'or.**
- **Les perles de la seva boca estaven perfectament arrengrades.**
- **El Joaquim és un ase.**
- **El Pere és una tortuga quan despara taula.**
- **Les cuques de llum em somreien des del cel.**

B. Subratllarem els adjectius del fragment següent i els substituïrem per un adjectiu amb el significat contrari, de tal manera que el text prengui un aire totalment diferent. Així com el primer transmet una sensació de benestar, el segon, amb el canvi d'adjectius, haurà de transmetre solitud, tristesa.

Em vaig dirigir al mercat molt ràpida, lleugera. Estava contenta! Ja havia arribat la carta, la carta tan desitjada. Semblava que un motor dins meu s'havia posat en marxa! Volia fer un dinar suculent, un dinar per recordar. Enmig de les parades de verdures, vaig escollir les albergínies més fresques i brillants. Després els va tocar el torn a les patates, l'enciam de roure i les saboroses mandarines. Notava els venedors feliços, m'atenien somrients, atents als meus desigs. O potser era jo? Després de fer l'última compra al mercat, em vaig dirigir al forn, d'on sortia una agradable olor de pa acabat de coure. Finalment em vaig dirigir cap a casa amb el cabàs ple d'aliments i d'il·lusions.